

Mirk Szidónia-Kata

NÉHÁNY ADALÉK AZ 1948-AS
CSÍKSOMLYÓI BÚCSÚ TÖRTÉNETÉHEZ

1948 a fordulat éve volt Romániában. Közismert tény, hogy a második világháborút követően a román belpolitikában egyre határozottabban érvényesült a kommunista befolyás. Az első években a kommunista pártvezetést a teljes politikai hatalom kisajátításáért folytatott küzdelem foglalta le, elsődleges céljuk az volt, hogy megszabaduljanak az ellenzék mindennemű formájától, elemétől. 1948-ban azonban megvalósult a kommunista pártvezetés egyeduralma és előtérbe került az egyház, valamint intézményei elleni politikai harc: 1947 decemberében kihirdették a királyság megszűnését, kikiáltották a népköztársaságot; elfogadták az új alkotmányt, amely csak az állami oktatást ismerte el; felmondták a Vatikánnal kötött konkordátumot; államosították az egyházi iskolákat és intézményeket; elkobozták ezek minden ingó és ingatlan vagyonát; betiltották a görögkatolikus egyház működését.

Túlságosan hamar beigazolódta Lukács Manszvét, híres erdélyi népmisszionárius és szónok szavai, aki azt mondta 1947 decemberében, hogy ha a királyt elűzték, jön hamarosan az oltárnak is a ledöntése, s szörnyű idők következnek. Nem sejtette még akkor, hogy néhány hónap múlva, 1948 májusában Csíksomlyón (a pünkösdi búcsún) és Szárhegyen (Szent Antal-kilenced) elhangzott szentbeszédei miatt, nyilvános uszítás vádjával letartóztatják és két évre bebörtönzik.

Manszvét ferences atya népmissziós tevékenysége mellett több szállal is kötődött Csíksomlyóhoz: itt végezte a gimnáziumot, felszentelése után, 1922-től jó néhány éven keresztül ő volt Somlyón a humaniorák tanára (az idegen nyelveknek és kultúráknak, elsősorban a klasszikus ókor műveltségének – a görög és latin nyelveknek és irodalomnak – a tanulmányozása), több tanulmányában is foglalkozott a csíksomlyói búcsújáráhely történetével.¹

1 Erdély leghíresebb kegyhelyéről. *Magyar Nép*, IV. évf. 21. sz. 1924. május 24. 1–2.; *Kegyhelyeink*, Kolozsvár, 1926. Lásd még: Erdély legnagyobb hírnevű búcsújáráhelye. *Erdélyi Lapok*, II. évf. 98. sz. 1934. május 19.; Csíksomlyó missziója. *Erdélyi Tudósító*, XXII. évf. 12. sz. 183.

Az 1920-as évek közepétől fokozatosan megszilárdul a csíksomlyói pünkösdi búcsú ünneplésének hagyományrendje, egyre nagyobb figyelmet kap mind az egyházi, mind a világi sajtóban: rendszeresen közlik a búcsú programját, felhívások, résztvevésre buzdító írások, beszámolók, tudósítások kapnak helyet az újságokban.

A buzdító írások egyik szép példája épp Lukács Manszvét tollából származik, 1925-ből:

„De bár jönnének Somlyóra pünkösöd szombatján a hitetlenek is! Azok, kiknek lelkük szomorú, szívük elégedetlen, kik örvideni már semminek sem tudnak. Látnák a többszínű lobogók alatt felvonuló 40-50 ezernyi sokaságot, amint 100-200-300 kilométeres útnyi gyaloglás után a fáradtságnak minden nyoma nélkül hangos énekszóval vonulnak fel a szent hegyre, hogy Isten irgalmáról zengjenek! Itt, ezektől megtanulnának hinni és bízni!”²

Mohay Tamás *A csíksomlyói pünkösdi búcsújárás* című könyvében 17 egyházi és 25 világi lapot tanulmányozott át.³ Az általa feldolgozott anyag forrásértéke és kortörténeti dokumentum-jellege vitathatatlan: nyomon követhetjük, hogyan szélesedett ki fokozatosan Csíksomlyó vonzásköre, hogyan szilárdult meg a hagyományrend, kik vettek részt és hányan a búcsúban.

A szerző a gazdag sajtóanyag mellett egyházi, állami levéltári forrásokat és historia domusokat is számba vett, de sajnos az 1948-as búcsúval kapcsolatban nem sok ismeretet közöl, csupán egy püspökséghez küldött plébánosi beszámolót idéz a háromszéki Futásfalváról:

„Tisztelettel jelentem, hogy Háromszékről a somlyói búcsún több mint ezren vettek részt. Nyolcszázan a legnagyobb rendben és fegyelemben gyalog tették meg az utat. Volt köztük 76 éves asszony és 10 éves iskolás gyermek is. Az egész úton buzgón imádkoztak és énekeltek. Tudomásom szerint mindenki elvégezte a szentgyónását. Pénteken, szombaton, vasárnap és hétfőn már 3 órakor keltek, csakhogy szentáldozáshoz járulhassanak. A kézdizárazpatakiak is példásan viselkedtek. Hétfőn reggel szembejöttek a búcsúsokkal. A falu végén a községi bíró üdvözölte a visszatérő búcsúsokat.”⁴

2 A csíksomlyói pünkösdi búcsú. *Magyar Nép*, V. évf. 22 sz. 1925. május 30. 10–11.

3 Mohay Tamás: *A csíksomlyói pünkösdi búcsújárás. Történet, eredet, hagyomány*. Budapest, 2009. 78–96.

4 Mohay 2009. 174.

Erre az évre vonatkozóan korabeli sajtóanyagok nem állnak rendelkezésünkre, annál az egyszerű oknál fogva, hogy a fent említett, áttekintett egyházi és világi lapok 99%-a 1948-ra megszűnt létezni. Sem a levéltárban, sem a környékbeli falvak historia domusaiban nem találtunk feljegyzéseket erről az eseményről. További kutatásaink során azonban ráleltünk néhány olyan információra, melyek alapján nagy vonalakban rekonstruálhatjuk az akkor történeteket.

Boros Fortunát életrajzában rövid bejegyzést olvashatunk arról, hogy 1948-ban, Márton Áron püspökhöz hasonlóan, dacolva az új kommunista rendszer elhatalmasodó egyházgyűlöletével, ő vezette a csíksomlyói búcsú körmenetét.

A résztvevők számára vonatkozóan Márton Áron 1949-es pünkösdi beszédében találunk információt:

„Ma egy éve gyűltetek itt össze ezen a helyen, és tettetek fogadalmat a boldogságos Szűz Mária előtt, hogy buzgón kitartotok katolikus hitetek mellett, amit meg is tettetek, mert kedves keresztény testvéreim, az elmúlt esztendőben nem volt könnyű katolikus kereszténynek lenni, annyi megpróbáltatással szemben, annyi kísértéssel szemben, ami bennünket ért. Erő kellett ahhoz, hogy egy katolikus felemelt fővel tudjon járni. Most egy éve a háromszázezret számláló keresztény katolikusból hetvenötezer jött el a boldogságos Szűzanyához, hogy megerősítse magát hitében.”⁵

Lukács Manszvét bírósági perének anyaga⁶ is újabb adatokkal szolgált a kutatásunkhoz.

A rendelkezésünkre álló iratok⁷ alapján megtudhattuk, hogy Lukács Manszvétot épp 70 évvel ezelőtt, 1948. május 21-én vették őrizetbe, a május 18-án, Szárhegyen mondott beszéde és a három nappal korábban, a csíksomlyói pünkösdi búcsúban elhangzott prédikációja miatt. A vádemelés szerint a fennálló demokratikus rendszer ellen uszította a jelenlevőket, ami komoly veszélyt jelent az állambiztonságra. Ugyanaznap elrendelték ügyének kivizsgálását, négy tanút idéztek be, akik megerősítették a fent leírtakat. Meg kell jegyeznünk, hogy mind a négy tanú a szárhegyi beszédéről nyilatkozott, egyik sem volt jelen Somlyón.

5 Márton Áron: *Válogatott írások és beszédek*. Székely Könyvtár 18. Hargita Kiadóhivatal, Csíkszereda, 2013. 165.

6 Lásd bővebben Mirk Szidónia-Kata: *A kommunista pergár egyik első terméke. Székelyföld*, XXI. évf. 10. szám, 2017. október, 153–176.

7 CNSAS Ministerul Afacerilor Externe Dos. nr. 47648. Vol. I–II. Arhiva Operativă. Anchetă. *Lukacs Mansvet*.

A periratok arról tanúskodnak, hogy a vád képviselői a továbbiakban is legfőképp a szárhegyi prédikációra helyezték a hangsúlyt, a somlyói csak a vádemelésben és az első ítéletben szerepel, egy-két mondatot idéznek belőle.

Lukács Manszvét nyilatkozatából kiderült, hogy május 15-én, pünkösd szombatján este 6 órakor tartott szentmisén szónokolt a nagytemplomban. Kézírásos füzetébe ezt a beszédét is lejegyezte, melyet az alábbiakban közlünk:

„A székely Boldogasszony nevében köszöntelek titeket búcsút járó véreim és hitfeleim. Titeket, kik a mai nehéz időkben annyi jajjal, bajjal küzdve oly nagy távolságokból ide jöttetek, ide zarándokoltatok. Igen, ide jöttetek feledni, panaszkodni, sírni, megpihenni, felüdülni.

Erőt, vigaszt, bátorságot, kitartást esdeni, meríteni. Talán több hittel és bizalommal, több buzgósággal és Mária tisztelettel, mint bármikor. És ez érthető is. Hiszen Főpásztorunk Mária-évnek, Boldogasszony-esztendőnek hirdette meg ezt az esztendőt. Vajon miért?

Először is azért, hogy visszalopja, visszavarázsolja az ősök Mária-tiszteletét, melyből annyi áldás fakadt, annyi haszon áradt a magyarra. Az ősök Mária-tiszteletét, melynek Isten után köszönhetjük, hogy »annyi balszerencse s oly sok veszély után még élünk«. Az ősök Mária-tiszteletét, mely ma is ott lüktet szent énekeinkben, ott imádkozik égbe mutató templomainkban, ott szerénykedik kedves és bájos otthonaikban. Az ősök Mária-tiszteletét, mely ott mosolyog gyermekeink tiszta szemében, lányaink és asszonyaink olvasótól ékes kezén, haldoklóink Mária nevéből megszentelt ajakán, fiaink és férfiaink vallásos öntudattól sugárzó homlokán. De mindenek előtt és mindenek fölött – mint drága és szent örökség – ott ég, ott lángol a székely nép lelkében, szívében.

Az ősök Mária-tiszteletének egyik beszédes bizonyítéka épp Csíksomlyó. Ez az ősi kegyhely, amely annyi vészt, annyi vihart látott már eddig is. Ez az ősi kegyhely, ahol annyiszor kisírtuk a lelkünket, kipanaszkodtuk a szívünket. Ez a templom, ahová szent elődeink annyi hittel és bizalommal szaladtak, menekültek. Ahol sebeikre, betegségeikre gyógyírt, balzsamot kerestek és találtak. És ahová ma is minden igaz székely vágya, álma, sóhaja száll. És ahol ma is annyi székely könny szárad fel, annyi székely seb gyógyul be, annyi székely remény kerül tető alá.

Igen, Főpásztorunk Mária-évnek, Boldogasszony-esztendőnek hirdette meg ezt az esztendőt. Miért? Mert az Egyház szándéka Boldogasszony

ünnepének jelentőségét emelni, fokozni. Világosabban: Mária mennybevitelének tényét ünnepélyesen is hittételnek kimondani. Hogy az édes Szűzanyának nemcsak a lelke, de a teste is égbe vitetett, a kereszténységnek kétezer éves hite, meggyőződése. Úgy kelet, mint nyugat hite vallotta ezt. Sőt, egyik legszebb és legbájosabb ünnep által tett vallomást ezen hitéről, meggyőződéséről. Most tulajdonképp csak annyi történik, hogy a Szentlélek, aki Péter utóda által örökös szent hitünk épsége és tisztasága fölött, erre a kétezer éves hitre ráteszi a hitelesítő pecsétet. Felmerül a kérdés: miért éppen most? Azért, mert most jött el ennek az ideje, mert most időszérű. A Szentlélek mindig a kellő időben szólal meg. Ezt látjuk, ezt tapasztaljuk a katolikus egyház kétezer éves történelmében. Hogy csak a közelmúltat említsen: a kilencedik század közepén igen megromlottak az erkölcsök, a szemérmelenség diadalát ülte. Mosolyogva kopogott be a kunyhókba, a palotákba, és mindenütt tárt karokkal, sőt, tapsviharral fogadták. És mi történt? Megszólalt a szentlélek IX. Pius ajkai által: az, aki megváltót adott, és így megváltást hozott, Istennek Anyja már fogantatásában mentes volt az áteredő bűn szennyétől. Egy pillanatig sem volt az erkölcsi rossza a bűn árnyékában. Igen, Isten lelke a legteljesebb erkölcsi fegyelmezetlenséggel és megalkuvással szembeállította a legteljesebb erkölcsi tisztaságot és szépséget. Az erkölcsiben meglazult, sőt megromlott ember elé állította az erkölcsi tisztaság égisz magasztosult példaképét, a bűn nélkül fogantatott Szűzet. Mintegy így szólt: ha ő, aki ember volt, mint te, ha oly eszményileg tiszta, szeplőtelen tudott lenni, miért ne tudnál te is állapotodhoz képest tiszta, szennytelen lenni? Csak akarnod kell. Az erős akaratot megkoronázza isten szent kegyelme.

És most? Most mikor el akarják hitetni, hogy az anyag minden? Ezentúl és ezen felül nincsen semmi? Most, amidőn le akarják tagadni, hogy a test a lélek élettársa és azzal együtt egy felsőbb, magasztosabb élet várományosa? Mit mond most a Szentlélek a testestől égbe vitt Istenanya által? Azt, hogy a test nem kizárólagos, de nem is elhanyagolható része, tényezője az embernek. Mert ha az volna, vásárra hajthatnám, mint a barmot. Vágóhídra vihetném, mint az állatot. Űthetném, verhetném millió számra. Ha az embernek testi mivoltában nincs egyéb értéke, mint az anyag, jogosult mind az a durvaság, kegyetlenség, embertelenség, ami a két levitézlett világháborúban történt. De a tények mást bizonyítanak. Isten lelke az egyház által mást tanít. Vajon mit?

Azt, hogy az ember test szerint is az éghez, a mennyországához tartozik. Hisz legszebb, legtekéletesebb példájában a makula nélkül való Istenanyában bebizonyosodott, hogy testünk nem enyészik el teljesen. Nem, hanem rövid pihenés után életre kel, hogy elvegye örök jutalmát, ha arra méltónak találtatott. Éppen azért féltő tisztelettel nézünk a testre és rettegve munkáljuk annak üdvösségét.

Mária mennybevitelle testével együtt harsonaként kiáltja: test szerint is egy magasabb világ jogosultjai, várományosai, örökösei vagyunk. S csak magunk foszthatjuk meg magunkat annak tiszta, szeplőtelen örömeitől. Ama tény, hogy Máriának nemcsak lelke, hanem teste is égbe vitetett, valóban magasztos tanítás az egész ember megdicsőíttetéséről, személyi testben is megbecsülendő nagyságáról, méltóságáról, szabadságáról. S egyben újabb felmagasztalása az Isten anyjának is, kinek alázatosságát valóban megtekintette az Úr, s azért boldognak mondják őt minden nemzetségek.

Igen, Főpásztorunk Mária-évnek hirdette meg ezt az esztendőt. Miért? Mert csak az ő anyai könyörülete biztosíthat életet a mi számunkra. Csakis az ő szeplőtelen szíve szelídhetheti le szent fia haragját. Csakis ez csavarhatja ki kezéből a büntetések ostorát. Ó, mert Isten irgalmát már régen eljátszottuk. Igazságos büntetését önmagunk ellen már rég kihívtuk. És ha a mi Boldogasszonyunk, az irgalmasság anyja nem lép közbe érettünk, bűneinkbe pusztulunk bele. De hisszük, hogy az ég királynője, aki a kánai menyegzőn megszánta a bajbajutott násznagyot, megszán minket is. Könyörög érettünk is, kopog szent fia szívénel is. S tudjuk, hogy a Fiú az Anyját, s az Atya az ő szent Fiát meg szokta hallgatni. Hiszük, hogy felénk fordítja szent Fia derűs arcát. Felénk dobbantja irgalmas, megbocsájtó szívét. Felénk lendíti áldó, segítő jobbját.

Főpásztorunk Mária-évnek hirdette meg ezt az esztendőt. Hogy ezzel is felhívja figyelmünket azon áldásokra, kegyelmekre, melyek Mária szeplőtelen szívéből áradnak felénk. Hogy felénk kiáltsa a szent atyákkal: senki sem üdvözülhet, hacsak Mária által. Senki sem emelkedhet ki a föld porából, a föld sarából, hacsak nem Mária által. Senkinek sem lehet bebiztosítva földi és égi boldogsága, hacsak nem Mária által. Ó, mert minden tiszta öröm, szennytelen boldogság, lelket kiegyensúlyozó béke, szívet megnyugtató, derűbe vonó boldogság ő általa jön. Óáltala, mert ő a kegyelmek közvetítője, szent Fia szívének megnyitója. Csakis az ő szeplőtelen szívéen keresztül közelíthetjük meg Jézus Isteni szívét. Igen, mert legtöbbször

az anyán keresztül juthatunk Fiú kegyeibe. Erre már régen figyelmeztettek a szent atyák: Per Mariam ad Jesum. Márián keresztül vezet az út Jézushoz. Éppen ezért kéréseinket, sorsunkat, életünket a legtisztább Anya kezei által tegyék a legszentebb Fiú kezeibe. A legtisztább anya szívéen keresztül bizzuk a legszentebb Fiú szívére.”

Manszvét atyát 1948. június 25-én 2 év 3 hónap börtönbüntetésre ítélték és 1000 lej perköltség kifizetésére kötelezték. Fellebbezés után áthelyezték az ügyet a marosvásárhelyi bíróságra, ahol szeptember elején megsemmisítették a június 25-i ítéletet és továbbították az iratcsomót Kolozsvárra. A második tárgyalásra 1949. január 14-én kerül sor, ahol a bíróság 1 év börtönbüntetésre (az előzetes letartóztatást beszámítva 1948. május 22-től kalkulálódik) és 2000 lej perköltség kifizetésére változtatja az ítéletet. 1949. május 21-én szabadult a nagyenyedi börtönből.

Lukács Manszvétot 1951 augusztusában rendtársaival együtt Mária-radnára hurcolták, majd kilenc hónap múlva Esztelneket jelölték ki kényszerlakhelyéül. 60 éve, 1958. július 24-én, 66 éves korában itt is halt meg, a kolostor kertjében van eltemetve.

Érdekes történetre bukkantunk a gyergyószárhegyi Kolcsár Ágoston visszaemlékezésében,⁸ aki kisgyerekként egyházzogndnok nagyapja társaságában gyalogolt el először a csíksomlyói búcsúra, de a kommunizmus sötét éveiben a tiltások és megfélemlítések ellenére is igyekezett mindig megjelenni a Mária-kegyhelyen. Mint mesélte, a körmenetben annak idején abban a sorrendben álltak fel a különböző települések lakói, amilyen sorrendben csatlakoztak István pap seregéhez 1567-ben. Ezt a sorrendet meg is őrizték 1949-ig, amikor a kommunista rezsim betiltotta a gyalogos zarándoklatokat. Kolcsár Ágoston mindaddig már gyerekként rendszeresen részt vett ezeken. Bár jómaga elemista diák volt, jól emlékszik mind az útvonalra, mind a búcsújárások alkalmával történetekre. Mint mondta, minden egyes keresztaljának megvolt a pontos helye, ahol éjszakára meghúzódtak, a zarándokok csűrökben, szénapadlásokon aludtak, de sokszor a szabad ég alatt hajtották nyugovóra fejüket.

8 Jánossy Alíz: Tizennyolc év a kereszt alatt. Forrás: <https://ersekseg.ro/hu/node/2807>

„1948-ban, amikor hazafelé tartottunk a búcsúból, a vaslábi románok megtámadtak bennünket. Vasvillákkal, botokkal jöttek ellenünk, mi pedig zászlórudakkal védekeztünk” – emlékezett vissza Guszti bácsi, kifejtve, a szárhegyiek számára ez amiatt is furcsa volt, mert az előző években hazatérőben mindig Vaslábban volt az éjszakai szállásuk, és soha semmilyen nézeteltérésük nem volt a többségben románlakta településen. Az incidensnek szerencsére nem lett áldozata, ám a gyaloglástól elcsigázott keresztalja csak este 11 órára ért be Tekerőpatakra, ahol szállást adtak nekik. „A verekedésnek az lett az eredménye, hogy abban az évben Vaslábban úgy elverte a jég a határt, hogy semmi sem termett” – mesélte Guszti bácsi, aki szerint érdekes módon sem a szomszédos Tekerőpatakon, sem Marosfőn nem esett az eső. Az incidens ellenére a következő évben mégis elindultak a búcsújárók, és Vaslábra érve újabb meglepetésben volt részük. „A román pópa térdre borulva várt bennünket a falu központjában, a papunk lábát csókolgatva kérte a bocsánatot: »Iertați-ne, iertați-ne!«” – emlékezett az idős keresztalja-vezető, hozzátéve, a következő évben a hatalom betiltotta a gyalogos zarándoklatokat.

Sokunk számára ismeretes, hogy a moldvai csángó falvakból (főleg azokból, ahonnan két vagy legföljebb három napi gyaloglással el lehetett jutni a kegyhelyre) évszázadok óta – bizonyíthatóan a 17. századtól – kisebb-nagyobb létszámban zarándokoltak a csíksomlyói búcsúra.

A második világháborút követő években viszonylag nagy számban jelentek meg, ekkor többségük már a vasúti utazást választotta. „1948-ban a Magyar Népi Szövetség, a romániai magyar kisebbség akkori érdekvédelmi szervezete úgy próbált tagságot toborozni a csángó falvakban, hogy minisztériumi rendelettel külön vagonokat utaltatott ki a búcsúra utazóknak, és tagjai számára fizette a vasúti menetjegy árának felét. A korabeli ideológiai viszonyokról és az egyre inkább kommunista irányba eltolódó Magyar Népi Szövetség ellentmondásos csángóföldi helyzetéről sokat elmond az a tény, hogy a szervezet helyi elnökei gyakran épp a falvak népe előtt köztisztelőben álló kántorok, búcsúvezetők stb. lettek, akik részint a magyar nyelvű egyházi szertartások és a magyar nyelvű iskolai oktatás reményében, részint a kommunistáktól való félelemből vállalták azt, hogy a politikai szervezet vezetői is legyenek. Az 1948-as búcsús út megszervezése körül

kialakult visszas helyezetről így számol be Andor János (1914–2002) későbbi bogdánfalvi búcsúvezető, aki ekkor az erdélyi ferencesek által 1930 táján megszervezett Szent Kereszt Hadseregének egyik falubeli vezetője és egyszersmind a Magyar Népi Szövetség szervezetének helyi elnöke is volt:

Múlt az idő, közeledett a szomolyói búcsú. [A faluban] meghallták, hogy a Párt fizeti felit, ki menen búcsúra. Hóóó, jött az egyik isz, jött a mászik isz, írjam bé (értsd: a párttagok közé). Met ő jó a búcsúra. De én nem irtam bé egyet isz. Még itt vót Botár László⁹, kaphatott vagy ötven tagot. Ő béírta, sz én csak leírtam. De én egyet szem hittam, hogy gyere íródjál bé. A szógoraím isz mondták: »Szógor, há nem írja bé?« »Én ha béesztem a gödörbe, én tüktököt nem húzlak bé! Tük ha akartok, de én egyet szem hívok.« Jöttek valami asszonyok ide lenről. »Keresztapa, írjon bé engemet isz!« »Hé, állj meg, met búcsúra egy [dolog], de hamarébb bé kell íródjál az ördöghöz, sz osztán íródol az Iszthenhez!« »Há hogy?« Mondok: »Há ha nem íródol bé a Párthoz, én nem bírlak béírni, hogy menjél búcsúra Szomolyóra. Ne, ne máj íródjál egyfelé isz!« [...] Akkor vót 1400 lej, 700 ki Csíkszeredáig, sz 700 vissza. Felit fizette a Párt. [...] Hát mikor kimenünk az állomászba [Bákóban], Lészpedről többen vótak. Lészpeden vótak vaj hatvanon akkor, a Pártba mind! Magyar Népi Szövetségtől. Az elnök keresztet ingemet, met vót vonat melyik jött le Adzudba, de má teli vót, mü nem vót hova felüljünk. A parancs a Párttól úgy vót, hogy hányan vagyunk a párttól külön vágont adjanak. Hát keresztet az elnök, a lézpedi: »Jöjjön, domnule, oda nem birunk felülni, jöjjön menjünk bé az állomászelnökhöz!« Bémenünk, sz ő mondja: »Scoateti ordinul, cu care trebuie să mergem la Șumuleu!« (Vegye elő a rendeletet, amellyel mi Csíksomlyóra kell menjünk!) Tesszék kivenni! Megkapta (értsd: megtalálta), olvassza, azt mondja: »Annyi vágont kell adni, menni népszég menjen jó formába búcsúba!« Abba az időbe ment az imegát (forgalmista), hogy eressze. Felszökött (ti. az állomásfőnök): »Máj állj meg hé, met ezeknek kocsit kell!« »Álljon bé, hát hol a kocsi? Vágon a depouba (mozdonyszínben) van. Készik meg a vonat!« »Megfizetem én!« Elmentek, sz az imegátok (forgalmisták) két kocsiból lehajtották a népszéget, sz felültünk mük. Megkésztett vót a vonat félórától többet. Ádzudba isz készett. Ott akkor

9 Botár László a Magyar Népi Szövetség által Moldvába helyezett tanítóként 1947–1948-ban működött Bogdánfalvában.

elődták azt a két vágont, sz azzal lökték a mászikot. Csíkszeredába szálltunk le. Még vótak ott mász faluból isz. Botár László sz ezek kereszték zászlót, keresztet, sz énekszóval mentünk Szomolyóig. Harangoztak, mikor jöttünk. Ott gondoltam még, hogy lehet, politika lesz, de nem vót szemmi. Kijártuk a búcsút, a kocsikot addig lökték fére, sz mikor jöttünk vissza, ültünk fel a vágonba még vissza, hazahoztak. Felit fizettem én, mondom. Felit a Párt, felit mik.”¹⁰ (Bogdánfalva, 1993)

Andor János szavait erősíti, igazolja Tompos Ferenc Lajos is visszaemlékezésében. A sepsiszentgyörgyi származású tanító 1947 decembereben elsők között került ki a Kárpátokon túlra, pontosabban Lészpedre tanítani. 1948-ban ő vezette a lészpedi csoportot a csíksomlyói búcsúra: „kedvezményel utazhattunk a vonaton, és táblát is vittünk magunkkal, *Moldvai magyarok felirattal*”.¹¹

1948 az utolsó előtti év volt, amikor a zarándokok évszázados hagyományok szerint még szabadon ünnepelhettek, de már érezhető volt a közelebbi vihar előszele, amely végül 1949-ben hosszú évekre lezárta a búcsújárás történetének folytonosságát.

10 Tánczos Vilmos: *Csíksomlyó a népi vallásosságban*. Nap Kiadó, 2016. 197–199.

11 Sylvester Lajos: *Csupa csapás az élet. Az elsorvadt moldvai magyar oktatás és a csángó szétrajzások emlékkönyve*. Kaláka Könyvek, Sepsiszentgyörgy, 2000. 182.